

გადამეტებული ანაზღაურება, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ფულადი კომპენსაციის უზომოდ გაზრდა და სიტყვის თავისუფლების დაუსაბუთებელი შეზღუდვა. აქ სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს არა მხოლოდ მიყენებული ზიანი, არამედ მოპასუხის ქონებრივი მდგომარეობა და ქვეყანაში არსებული ზოგადი ეკონომიკური ფონი. კომპენსაციის ოდენობა არ უნდა იყოს რეალობასთან შეუსაბამო; (3) თავიდან აიცილოს პიროვნული უფლებების ხელყოფა სხვა პირების მიერ.

გოჩა ოყრეშიძე

▶ 2.1 - 12/2020

დეპუტატის მანდატის შეწყვეტა (კანონიერ ძალაში შესული) გამამტყუნებელი განაჩენის გამო

საქართველოს კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლში მოხსენიებული გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა განიმარტება სისხლის სამართლის კოდექსის 279 I მუხლის მიხედვით.

(ავტორის სახელმძღვანელო წინადადება)

საქართველოს კონსტიტუციის 31 V, 39 V დ) მუხლები

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 279 I მუხლი

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება N3/2/1473 საქმეზე „ნიკანორ მელია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

I. ფაქტობრივი გარემოებები

დეპუტატმა სადავო გახადა პარლამენტის დადგენილება, რომლითაც მას მანდატი შეუწყდა. სადავო აქტის მიხედვით, პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტა მოჰყვა პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანას. მოსარჩე-

ლის პოზიციით, საქართველოს კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლში პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მიღებული განაჩენის მოაზრება არასწორია, რადგან კანონიერ ძალაში შესვლისთვის აუცილებელია განაჩენის გასაჩივრების ვადის უშედეგოდ გავლა ან სამივე ინსტანციის ამონურვა. მოსარჩელემ მოიშველია ნორმის სისტემური განმარტება და მიუთითა საქართველოს კონსტიტუციის 31 V მუხლზე, რომელიც პირის დამნაშავეობისთვის მოითხოვს კანონით დადგენილი წესით კანონიერ ძალაში შესულ სასამართლოს გამამტყუნებელ განაჩენს.

მოპასუხის აზრით, გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა დაკავშირებულია მისი აღსრულების საკითხთან - განაჩენი აღსრულებას ექვემდებარება გამოცხადების მომენტიდან, რისთვისაც აუცილებელი არ არის გასაჩივრების ვადის უშედეგოდ გავლა ან სამივე ინსტანციის ამონურვა. მოპასუხის განმარტებით, მოსარჩელის პოზიციის გათვალისწინება პარლამენტის წევრის პრივილეგიურებას ნიშნავს და განაჩენის აღსრულების კანონის მოთხოვნების გვერდის ავლით გადავადებას. მოპასუხის პოზიციით, თუ განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა დაკავშირებული იქნებოდა გასაჩივრების მექანიზმების ამონურვასთან, ეს შესაძლოა გულისხმობდეს როგორც ზემდგომ ინსტანციაში გასაჩივრებას, ისე ახლად აღმოჩენილ გარემოებათა გამო სისხლის სამართლის საქმის განახლებასა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსათვის მიმართვასაც. ამგვარმა ფართო განმარტებამ კი, მოპასუხის დასაბუთებით, შესაძლოა, ფორმალური გახადოს პირის დამნაშავედ ცნობა და სასამართლოს განაჩენი აღუსრულებელი დარჩეს. საქართველოს კონსტიტუციის 31 V მუხლს სხვა დატვირთვა აქვს, რის გამოც ანალოგიურად საქართველოს კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლის განმარტება არასწორია.

სასამართლოს მეგობრის პოზიციით, თუ არსებობს პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების გასაჩივრებისა და მისი შეცვლის შესაძლებლობა, ის საქართველოს კონსტიტუციის მიზნებისათვის არ წარმოადგენს კანონიერ ძალაში შესულს. სასამართლოს მეგობარმა განაჩენის კანონიერ ძალაში შესვლა

დააკავშირა მის აღსასრულებლად მიქცევას და ერთმანეთისაგან გამიჯნა საპატიმრო და არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების შემთხვევები. საერთო სასამართლოების პრაქტიკის თანახმად, არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულება ხდება მხოლოდ გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობის ან გასაჩივრების ვადის ამონურვის შემდეგ, საპატიმრო სასჯელი კი აღსრულება დაუყოვნებლივ. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს მეგობარმა მიიჩნია, რომ ანალოგიურად უნდა განიმარტოს საკითხი პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტასთან მიმართებითაც და თუ პარლამენტის წევრს დაენიშნება არასაპატიმრო სასჯელი, ამან არ უნდა გამოიწვიოს მისი უფლებამოსილების შეწყვეტა მხოლოდ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენის საფუძველზე მანამ, სანამ პირი არ ამონურავს გასაჩივრების შესაძლებლობას. თუმცა სასამართლოს მეგობარმა შესაძლებლად მიიჩნია პირდაპირი და საყოველთაო არჩევნების მეშვეობით არჩეული დეპუტატისათვის უფლებამოსილების შეზღუდვა, თუ მისთვის პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ გამოტანილი გამამტყუნებელი განაჩენით სასჯელის სახედ დანიშნულია საპატიმრო სასჯელის ღონისძიება.

II. სასამართლოს მსჯელობის შეჯამება

საკონსტიტუციო სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მოსარჩელის მოთხოვნა და პარლამენტის დადგენილება კონსტიტუციასთან შესაბამისად მიიჩნია. უპირველესად, დასაბუთება დაეყრდნო იმას, რომ კონსტიტუციაში გამოყენებულ ტერმინებს ავტონომიური მნიშვნელობა გააჩნია, რომელიც შეიძლება არ ემთხვეოდეს კანონმდებლობაში არსებული ანალოგიური ტერმინების შინაარსს. ამდენად, კონსტიტუციური ტერმინები, როგორებიცაა „უფლებამოსილების შეწყვეტა“, „დანაშაული“ ან/და „კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენი“ შესაძლებელია შინაარსობრივად განსხვავდებოდეს საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტში, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში, საქართველოს სისხლის სამართლის

საპროცესო კოდექსსა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში გამოყენებული იდენტური ტერმინებისაგან.

საკონსტიტუციო სასამართლომ მიუთითა იმ საფრთხეებზე, რომლებსაც პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტა შეიცავს. ხაზი გაესვა იმასაც, რომ პარლამენტმა ცნო მოსარჩელის ადგილმონაცვლის უფლებამოსილება, რის გამოც მისი დეპუტატად აღდგენა შეუძლებელი იქნებოდა, პარლამენტის რეგლამენტის 11 VI მუხლის მიხედვით.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანა ყოველთვის არ გულისხმობს დანაშაულს კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლის მიზნებისთვის. სასამართლომ არ გამოიციხა ისიც, რომ ამ ნორმით მოცული სამართალდარღვევათა წრე არ ემთხვეოდეს კონსტიტუციის 31 V, VI მუხლებში მოხსენიებული დანაშაულის ცნებას. თავის მხრივ, კონსტიტუციის 31 V მუხლში გამოყენებული ტერმინი „კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენი“, უდანაშაულობის პრეზუმფციის მიზნებისათვის გულისხმობს გადაწყვეტილებას, რომელთან მიმართებითაც ამონურულია პირის დამნაშავეობასთან დაკავშირებით პირდაპირი გასაჩივრების შესაძლებლობა. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კონსტიტუცია მხოლოდ ორ შემთხვევაში (უდანაშაულობის პრეზუმფციასა და პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტის საკითხთან მიმართებით) იყენებს ტერმინს „კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენი“, სხვადასხვა კონსტიტუციურ დებულებებში ერთი და იმავე ტერმინის გამოყენება, *per se*, მათი შინაარსის იგივეობაზე არ მიუთითებს. საქართველოს კონსტიტუციის 31 V მუხლი აყალიბებს ძირითად უფლებას – უდანაშაულობის პრეზუმფციას, რომლის მიზანს წარმოადგენს პირის ინტერესების დაცვა სისხლის სამართლის პროცესში და სამართლიანი სასამართლო განხილვის უზრუნველყოფა. კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლი კი მიმართულია, ერთი მხრივ, ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს სანდოობისა და ეფექტიანი ფუნქციონირების დაცვის, ხოლო, მეორე მხრივ, პარლამენტის წევრის მიერ უფლებამო-

სილების ბოროტად ან არასწორად გამოყენების პრევენციისკენ. მუხლების განსხვავებული მიზნიდან გამომდინარე, კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლით განსაზღვრული „კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენი“ არ ემთხვევა კონსტიტუციის 31 V მუხლით განსაზღვრულ იდენტურ ცნებას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციით, მართებული არ იქნებოდა იმის მტკიცება, რომ ხალხის მიერ არჩეული პარლამენტის წევრი პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ მის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენის გამოტანის შემთხვევაში ისევე უნდა აგრძელებდეს ხალხის მანდატით სარგებლობას, რომ იგი კვლავ შეძლებს ამომრჩეველთა ლეგიტიმური მოლოდინების გამართლებას და რომ მისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტა ამომრჩეველთა ინტერესების საწინააღმდეგო იქნება. ის გარემოება, რომ ამომრჩეველმა საპარლამენტო არჩევნებში ხმა მისცა ამა თუ იმ კანდიდატს, მაგრამ დეპუტატად გახდომის შემდეგ პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით დადასტურდება მის მიერ დანაშაულის ჩადენა, თავისთავად არ ნიშნავს იმას, რომ ეს პირი, ჩადენილის მიუხედავად, კვლავ სარგებლობს თავისი ამომრჩევლის მაღალი ნდობით, მათი თავდაპირველი დამოკიდებულებით და იმ მანდატით, რაც მათგან მიიღო მისი არჩევისას. შესაბამისად, საქართველოს კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლი მიზნად ისახავს, რომ ზოგიერთი სამართალდარღვევის ჩამდენმა პირმა, როდესაც დანაშაულის ჩადენა დასტურდება პირველი ინსტანციის სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით, რომელიც სისხლისსამართლებრივი მიზნებისათვის კანონიერ ძალაშია შესული, აღარ გააგრძელოს ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრობა და აღარ მიიღოს მონაწილეობა საპარლამენტო, მათ შორის, საკანონმდებლო საქმიანობაში, ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრაში, მთავრობის საქმიანობის კონტროლისა და სხვა უმნიშვნელოვანესი უფლებამოსილებების განხორციელებაში, რათა პარლამენტისა და მის მიერ შესრულებული საქმიანობისადმი სანდობა და საკანონმდებლო ორგანოს მაღალი

ავტორიტეტი იქნეს უზრუნველყოფილი და დაცული.

კონსტიტუციის ხსენებული ნორმის განმარტებისას საკონსტიტუციო სასამართლომ მხედველობაში მიიღო იმის მუდმივი საჭიროება, რომ საკანონმდებლო საქმიანობას ახორციელებდნენ მხოლოდ ისეთი პირები, რომლებიც სარგებლობენ მაღალი რეპუტაციით და რომელთა ქცევაც შეუსაბამო არაა პარლამენტის, როგორც ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრის სტატუსთან, რომელიც აღჭურვილია საკანონმდებლო და სხვა უფლებამოსილებებით და რომლებიც მათ მიმართ გამოტანილი სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით საზოგადოების წინაშე ეჭვქვეშ არ აყენებენ ამ სტატუსის ლეგიტიმურობასა და კონსტიტუციური ორგანოსადმი ხალხის ნდობას.

საკონსტიტუციო სასამართლოს მიაჩნია, რომ პარლამენტის მიერ ნიკანორ მელიას მიმართ კონსტიტუციის 39-ე მუხლის მე-5 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის თაობაზე დადგენილების მიღების დროს კონსტიტუციის ხსენებული ნორმის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 279-ე მუხლის პირველი ნაწილის იდენტური შინაარსით გამოყენება სრულიად ლეგიტიმური იყო.

სასამართლომ პარალელი გაავლო იმპიჩმენტის გზით მაღალი თანამდებობის პირების უფლებამოსილების შეწყვეტასთან. ასეთ შემთხვევებში პირის მიერ თანამდებობის დატოვებისთვის, პარლამენტის შესაბამისი გადაწყვეტილების გარდა, აუცილებელია საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ მის ქმედებაში დანაშაულის ნიშნების არსებობის დადასტურება. არსებითი სხვაობა არ არსებობს იმპიჩმენტსა და კონსტიტუციის 39 დ) მუხლის დანიშნულებას შორის, ამიტომ პარლამენტის მანდატის შეწყვეტისთვის უფრო მაღალი - გონივრულ ეჭვს მიღმა - სტანდარტის გამოყენების გამამართლებელი არგუმენტი არ არსებობს. ორივე მექანიზმი ემსახურება ამომრჩევლის ნდობის შენარჩუნებასა და არა დეპუტატის უფლებების დაცვას.

განსხვავებული აზრი

პლენუმის ნაწილმა არ გაიზიარა გადაწყვეტილებაში მხარდაჭერილი პოზიცია და გამოხატა განსხვავებული აზრი, რომლის თანახმადაც, კონსტიტუციის 39 V დ) მუხლში მოიპოვება მხოლოდ კანონიერ ძალაში შესული გამამტყუნებელი განაჩენი.

უპირველესად, განსხვავებული აზრის ავტორებმა მიუთითეს იმაზე, რომ კონსტიტუცია იყენებს როგორც „განაჩენის“, ისე „კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის“ ცნებას, რისი შემთხვევითობისადმი მიწერა შეუძლებლად იყო მიჩნეული. კონსტიტუციის 24 II მუხლის მიხედვით, არჩევნებსა და რეფერენდუმში მონაწილეობის უფლება არ აქვს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლოს განაჩენით განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისთვის იმყოფება სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში, ხოლო კონსტიტუციის 37 IV მუხლის მიხედვით, პარლამენტის წევრად არ აირჩევა პირი, რომელსაც სასამართლოს განაჩენით შეფარდებული აქვს თავისუფლების აღკვეთა. ამდენად, აშკარაა, რომ განსხვავებულ ტერმინებს განსხვავებული მნიშვნელობა გააჩნიათ. ეს დასაბუთდა იმით, რომ პირის დამნაშავეობის დამტკიცებამდეც დასაშვებია შედარებით დაბალი ინტენსივობის, თუმცა მაინც შემზღვეველი ხასიათის ღონისძიებების პირის მიმართ გამოყენება.

რეპრესიული ზომები, რომლებიც ემსახურება არა პირის დასჯის, არამედ მართლმსაჯულების აღსრულების უზრუნველყოფას, არ აყენებს პირისთვის გამოუსწორებელ შედეგს. სწორედ ამიტომ, ასეთი ნეგატიური რეზულტატის გამომწვევი ღონისძიების დაყენება შეიძლება მხოლოდ მაშინ, როდესაც სასამართლოს მიერ დაშვებული შეცდომების შედეგად სასამართლო აქტის ცვლილების შესაძლებლობა მინიმუმამდეა დაყვანილი. სწორედ ამიტომ, დაუშვებელია გამოუსწორებელი შედეგის დაყენება დეპუტატის მანდატის შეწყვეტის სახით იმ პირობებში, როდესაც პირს ჯერ კიდევ აქვს განაჩენის გასაჩივრების უფლება.

განსხვავებული აზრით უარყოფილი იყო „კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის“ სხვადასხვა გააზრება კონსტიტუციის 39 V და 31 V მუ-

ხლში. ამ პოზიციის გამართლება, განსხვავებული აზრის მიხედვით, შეუძლებელი იყო უდანაშაულობის პრეზუმფციის სხვა თავში მოქცევათა.

გაზიარებული იყო პარლამენტის დანიშნულება და განსაკუთრებული მნიშვნელობა, რომელიც გადაწყვეტილებაში იყო წარმოჩენილი, თუმცა ხაზი გაესვა იმას, რომ წარმომადგენლობითი ორგანოს, როგორც ინსტიტუტის, ფუნქცია განაპირობებს დეპუტატის კონსტიტუციური სტატუსის გარანტიებს. ეს უკანასკნელი ვერ ამოიწურება მხოლოდ იმით, რომ მანდატის შეწყვეტის საფუძვლების ჩამონათვალი ამომწურავი ბუნებისაა და მისი კანონმდებლობით განვრცობა დაუშვებელია.

პარლამენტის წევრის საქმიანობისათვის შეუფერებლობის საფრთხე, რომელიც გადაწყვეტილებაშია მითითებული, განსხვავებული აზრის მიხედვით, შეიძლება განეიტრალდეს სხვა ზომის, მაგალითად, უფლებამოსილების შეჩერების გამოყენებით.

განსხვავებული აზრით უარყოფილი იყო მართლმსაჯულების აღსრულებასა და პარლამენტის წევრის უფლებამოსილების შეწყვეტას შორის ბმაც. კერძოდ, სასამართლოს მიერ დადგენილი დანაშაულის ჩადენის პირდაპირი შედეგი არ არის მანდატის შეწყვეტა. უფლებამოსილების შეწყვეტაზე გადაწყვეტილებას პარლამენტი იღებს არა სასჯელის მიზნებისთვის, არამედ პირის პარლამენტის წევრობისთვის შეუფერებლობის მიზეზით. ამდენად, მანდატის შეწყვეტა გამამტყუნებელი განაჩენის მხოლოდ გვერდითი ეფექტია.

ნინო ქავჭავაძე